

Zorgtransitie: andere koek

reflectie nav breed zorg-overleg in het Timmerhuis op 9 februari 2023,

Bram Dingemans, Welzijnscoalitie Delfshaven

“De huidige zorg is onhoudbaar, onuitvoerbaar en onbetaalbaar.” Ondubbelzinnige woorden van wethouder R. Buijt in Rotterdam voor een volle zaal met denkers van de gemeente, zorg en welzijnsaanbieders en wijkinitiatieven. Rotterdam groeit. Ook in aantallen ouderen en armen. De kosten van zorg, in 2018 nog 600 miljoen voor de hele stad, kunnen binnen 7 jaar verdubbeld zijn. Dat lukt niet. Er is onvoldoende geld en personeel om door te gaan met het de huidige, vrij intensieve zorg.

1. Het moet anders

De crisis is zo urgent dat er direct al maatregelen ingaan. Minder mensen naar de dagvoorziening, meer mensen naar de goedkopere plekken als huizen van de wijk. Verspilling vermijden, efficiency verhogen en van het Rijk meer geld vragen. De zaal wordt onrustig. Dezelfde koek en dan ‘minder van hetzelfde’ gaat niet de oplossing zijn. *“Kunnen we niet samen een heel andere koek bakken?”* Die gedachte leeft ook bij programmaleider Josine Meurs. *“De urgentie dwingt ons met dit soort maatregelen te starten, maar voor de grote stap zitten we hier. We zullen samen out of the box tot iets nieuws moeten komen.”*

In de wijken zitten nu al ouderen vergeefs te wachten op iemand die hun steunkousen aan komt doen. Rotterdam voelt de druk. Eén van de zorgverleners meldt dat 340 van de 1000 ouderen in hun bestand geen contactadres te hebben.

Niemand die gebeld kan worden... Ook de landelijke overheid is bij het dreigende zorginfarct in actie gekomen. Om de intensieve zorg te ontlasten moet veel meer nadruk komen op preventie, gezond en actief leven. Met concepten als positieve gezondheid kunnen mensen ontdekken wat er goed gaat, waar hun kracht zit en hoe ze die benutten. Er gaan Integrale Zorgakkoorden komen, waarin alle ketenpartners elkaar versterken. De wereld van zorg en welzijn wordt flink opgeschud. Het móet anders.

2. Met overhevelen redden we het niet.

Een belangrijke denklijn in het reduceren van de zorgvraag is de overheveling van zorg naar welzijn. Kunnen we de zorg voor kwetsbare wijkbewoners goedkoper maken door dagvoorzieningen te sluiten en hen te leiden naar de huizen van de wijk, die elke wijk al heeft voor welzijn? Kunnen we voor het dichten van de armoedekloof, de eenzaamheidskloof en de gezondheidskloof een groter beroep op welzijn doen? Die lijn is inmiddels ingezet. Sinds 2022 moeten welzijnsactiviteiten minder algemeen en meer gericht aanbieden. Bij voorkeur moeten ze bepaalde prioriteitgroepen dienen: de jongeren in armoede, de eenzame ouderen en de kwetsbare Rotterdamers.

Ongemerkt verandert hiermee het karakter van welzijn. Door de overheveling krijgen de huizen van de wijk een zorgelijk karakter. Er komen vooral mensen met een uitdaging en (semi)vrijwilligers die een tegenprestatie zoeken voor hun uitkering. Wie geen zorg- of hulpvraag heeft, laat zich daar steeds minder zien. De voorgeschreven focus op prioriteitgroepen maakt dat welzijn steeds minder aan algemene activiteiten voor iedereen

doet. De hoopgevende sociale verbinding met minder problematisch bewoners wordt daarmee nog lastiger. De kloof tussen deze groepen groeit door dit beleid.

Kortom: als we onze zorgen overhevelen van zorg naar welzijn komen we er niet. Er is meer nodig dan het verschuiven van dit probleem van het ene naar het andere vak binnen dezelfde systeemwereld. Anders kijken anders doen. Overgang naar iets ánders dan het systeem wat we kennen. Andere koek.

3. Transitie biedt hoop

Transitie010 verkent sinds 2021 in opdracht van Gemeente Rotterdam en zorgkoepels nieuwe wegen om te komen tot 'vitale Rotterdammers in 2030'. Opvallend genoeg zijn ze niet eerst in maatregelen en cijfers zijn gaan denken, maar in waarden en uitgangspunten. Dat leidt tot zeven paradigma wissels die nodig zijn voor het nieuwe zorg-verlenen. 1) Het gaat niet om een verandering binnen het systeem, maar om een verandering ván het systeem. 2) Minder controleren, meer vertrouwen. 3) Minder standaardoplossingen, meer maatwerk. 4) Minder zorg uit handen nemen, meer zelfregie toevertrouwen. 5) Minder topdown, meer bottom up. 6) Minder nadruk op protocollen, meer op vakmanschap. 7) Niet zorgtaken uitbreiden, maar netwerkzorg versterken. Dat is niet niks!

Het klinkt wel als een stevige uitdaging voor iedereen die decennialang in de huidige systemen is gevormd. Wethouder Buijt werd op 9 februari vanuit de zaal gevraagd of hij bij die transitie ook buiten de lijntjes wilde kleuren. Hij glimlachte om de vraag en gaf terug dat een wethouder wel geacht wordt kaders te respecteren. *"Zorg kan niet zomaar over de schutting gegoooid worden."* Dat begrijpt iedereen. Bij het overhevelen zijn zorgvuldigheid en kaders van belang. Een andere koek bakken is nog lastig voor bakkers die vertrouwd zijn met de oude recepten en daarvan leven.

Voor de lokale buurtplekken klinken de lijnen van Transitie010 echter als muziek in de oren. Liever vandaag dan morgen. Het zijn de principes die het wijknetwerk van nature omarmt. Waar in pilots en projecten al volop mee geëxperimenteerd wordt. Gaat deze transitie de brug worden waarop formele en informele wereld elkaar vinden? Vanuit de Welzijnscoalitie Delfshaven waren we erbij op de middag van 9 februari 2023. We praatten mee in de zaal en in de groepen. Gaandeweg dringt het ook tot óns door dat de inbreng die we meebrengen voor het nieuwe denken ongedachte kansen biedt. Vanuit de Welzijnscoalitie klonk het: *"Achter ons staat een breed palet van tientallen buurtplekken, waar vele honderden vrijwilligers elke dag leuke dingen doen met elkaar. Ze zien zichzelf niet als zorgverleners, maar bewoners geven elkaar in het samen bezig zijn wel degelijk waardevolle zorg."*

4. Samen komen we verder

Tussen de formele systeemwereld en de bewoners in hun wijken zit nog een cruciale laag. De informele wereld van speeltuinen en groenplekken, buurthuis kamers en kunstateliers, pleinmoeders en mantelzorgers, sociale ondernemingen en etnische of religieuze groepen. Die informele wereld is de humuslaag waar nieuw initiatief ontspruit en sociale verbinding ontstaat. Versterken van die humuslaag geeft zorgzame buurten met warme gemeenschappen en attente mensen, dáár willen we heen.

In de afgelopen decennia hebben Delfshavense buurtpartijen waardevolle lessen geleerd in het samenwerken. Door het verbinden van buurtplekken rond een missie en het verknopen van netwerken is interessante spin-off ontstaan. Veel meer activiteiten voor en door bewoners. Groei van het aantal actieve vrijwilligers én hogere kwaliteit van de aanpak. Met lokale professionals en vrijwilligers zijn interventies voor armoedebestrijding en eenzaamheidsaanpak ontwikkeld die bovengemiddelde impact hebben. Later meer daarover.

De overheid heeft hier een belangrijke rol gespeeld. Ze heeft vertrouwen gegeven! Op allerlei manieren heeft ze geoefend met terugleggen van eigenaarschap en middelen in de wijk. Delfshaven krijgt sinds 2014 meer middelen voor Couleur Locale dan gemiddeld (17% tegen 5-10% in de rest van de stad). In Delfshaven begon Wmoradar al in 2018 met 10% van het welzijnsbudget lokaal in te besteden. Een maatregel die sinds 2022 voor heel de stad geldt. En in Middelland investeert de overheid sinds 2015 stevig in het sociale ecosysteem door de 13 buurtplekken van Middelland als huis van de wijk te ontzorgen. De lasten voor huur, energie, communicatie en coördinatie draagt de overheid. Met omvangrijke co-creatie projecten als Mooi Mooier Middelland en Veerkrachtig BoTu oefenen we de nieuwe samenwerking tussen formele en informele wereld. Met elkaar zoeken we naar iets wat houdbaar, uitvoerbaar en betaalbaar is.

Hoe kan een gezonde humuslaag, een warm sociaal ecosysteem helpen om een zorginfarct af te wenden? Hoe maken we de buurtplekken en hun netwerken sterker? Hoe kunnen formele en informele wereld elkaar beter omarmen? Daar hebben we in Delfshaven ideeën voor. En niet alleen bij ons. In heel de stad kun je pareltjes vinden van buurtkracht en vrijwillig initiatief. De inzichten die dat oplevert delen we graag in artikelen en gesprekken. Samen op weg naar de andere koek.

In de komende weken zullen we aandacht geven aan:

1. Lokale lessen.

Welke beloftevolle concepten zijn inmiddels ontwikkeld? We laten zien hoe samenwerking formeel-informeel bij het bestrijden van armoede en eenzaamheid tot veel betere resultaten komt dan wanneer de formele wereld het alleen wil klaren. Er komen fors hogere doelen binnen bereik, waardoor de winst terecht komt op de beste plek: bij de bewoners.

2. Zorgzame buurten bevorderen.

Welke manieren zijn ontwikkeld om het sociale ecosysteem van wijken te stimuleren en te versterken? De samenwerkingspilots in Delfshaven, Middelland en Bospolder-Tussendijken leveren waardevolle ervaringslessen. Soms wordt geopperd dat Delfshaven exceptioneel is in buurtdeelname. Wat daar kan, is elders in de stad lastiger. Wij geloven dat dit niet zo is. Bij de juiste aanpak kan er ook in wijken waar de sociale humuslaag nu nog dun lijkt, meer buurtkracht ontstaan. Verbonden buurtplekken die eigenaarschap en middelen toevertrouwd krijgen, genereren 'vanzelf' meer impact voor hun bewoners.

3. Belemmeringen wegnemen.

Welke hobbels moeten er vanuit het perspectief van de wijk genomen worden om de nieuwe samenwerking tussen formeel en informeel tot een succes te maken? Marktwerving en het geloof in professionalisering van zorg en welzijn, hebben de beleidsmakers vervreemd van de sociale basis. Standaardisering en risicomijding werken spontane ontwikkelingen tegen. We laten zien welke beleidskeuzes een bedreiging vormen voor het sociale ecosysteem en welke nieuwe politieke keuzes en uitvoeringslijnen nodig zijn.

4. Samen-proces inrichten.

Wat is er nodig om samen de andere koek te bakken? Hoe kunnen we samen een ontwerpfase inrichten, waarbij het perspectief van de wijk geen sluitstuk, maar een belangrijke hoeksteen wordt? Nothing about us without us. En dan niet samen snel een oplossing bedenken, maar samen een weg inslaan die de grootste kans heeft om tot 'vitale Rotterdammers in 2030' te leiden. Eerst samen de chaos omarmen (Jan Rotmans) en dan samen wegen vinden.

